

راهکارهایی برای جبران عقب ماندگی هادر موضوع عدالت در ایران

# حرکت در مسیر عدالت

کارشناسان اقتصاد در گفت و گو با «وطن امروز»، ایجاد نظام مالیاتی - حمایتی و تقویت گزاره مردمی سازی اقتصاد با بهره گیری از تعاون راه حل کاهش فاصله طبقاتی و حمایت از معیشت طبقات فقیر دانستند



گروه اقتصادی: بررسی شاخص نابرابری توزیع ثروت حاکی از آن است که کشور در زمینه عدالت اقتصادی در شرایط مناسبی قرار ندارد و از سوی دیگر سیاست های دولت روحانی بیش از پیش ایران را در این شاخص تضعیف کرده است. این موضوع اخیرا مورد انتقاد رهبر معظم انقلاب هم قرار گرفته است. ایشان در این باره فرمودند: «البته ما هرگز پنهان نکردیم، باز هم پنهان نمی کنیم که در بخش هایی هم عقب ماندگی داریم؛ عقب ماندگی هایی که به هیچ وجه قابل قبول نیست. در این عقب ماندگی ها مقصر خود ما هستیم، خود ما مسؤولان مقصریم؛ مردم هم در یک بخش هایی ممکن است دخالت داشته باشند. این عقب ماندگی ها باید جبران شود؛ این به خاطر انقلابی عمل نکردن ما است. ما هر جا انقلابی عمل کردیم، عقب ماندگی نداشتیم، هر جا از انقلاب کوتاه آمدیم، یک حرکت غیر انقلابی و حرکت ناشی از کسالت و بی توجهی انجام دادیم، عقب ماندگی به وجود آمد؛ که در درجه اول، مساله معیشت طبقات فقیر است. ما در این زمینه عقب ماندگی داریم و اختلاف و شکاف طبقاتی هست، البته این را هم بگویم، در همین زمینه ای که ما عقب ماندگی داریم، در مقایسه با قبل انقلاب به مراتب جلو هستیم. اینکه کسی خیال کند که وضع قبل از انقلاب مثل وضع امروز بود، اصلا اینچنین نیست». رهبر معظم انقلاب پیش تر هم درباره موضوع عدالت تذکر داده بودند. ایشان خرداد سال جاری گفتند: «در باب اقتصاد، علاوه بر مشکلات عمده مشهود، باید اذعان کنیم در دهه پیشرفت و عدالت، نمره مطلوبی در باب عدالت به دست نیارده ایم. این واقعیت ناخواسته باید همه را به تلاش فکری و عملی در باب معیشت طبقات ضعیف، به مثابه اولویت، وادار سازد. توصیه صاحب نظران به ما می گوید که راه درست برای این مقصود، اصلاح خطوط اصلی اقتصاد ملی یعنی اشتغال، تولید، ارزش پول ملی، تورم، اسراف و امثال آن است». اینطور که پیداست آنچه مدنظر رهبر انقلاب است، بیش از اقدامات سریع و کوتاه مدت مانند فعالیتی که نهادهای حمایتی انجام می دهند، تغییر رویکرد در اقتصاد و اولویت دادن به اقتصاد مردمی و عدالت در اقتصاد است.

استاد پیشکسوت اقتصاد دانشگاه تهران در گفت و گو با «وطن امروز»:

## تحقق عدالت اقتصادی در نظام سرمایه داری امکان پذیر نیست

محمدحسن سلطانی: برخی اجرائی شدن عدالت را منوط به نگرش اقتصاد سیاسی مناسب و گروهی دیگر ناشی از حمایت های مقطعی دولت ها می دانند. دکتر ابراهیم رزاقی، اقتصاددان پیشکسوت و استاد بازنشسته دانشگاه تهران، معتقد است تا مادامی که رویکرد و نگرش اقتصاد سیاسی در کشورمان تغییر نکند، با وجود اقدامات حمایتی برای طبقه نیازمند باز هم تغییری حاصل نمی شود. وی ریشه تبعیض و اختلاف طبقاتی کنونی را در اجرای سیاست های تعدیل اقتصادی در دهه ۷۰ می داند که باید به صورت اساسی تغییر کند.

وی در این باره به «وطن امروز» گفت: با تغییر رویکرد اقتصادی دولت پس از رحلت امام خمینی (ره) شاهد حرکت اقتصاد ایران به سمتی بودیم که مردم اصلی ترین منتظران آن بودند. رزاقی بیان کرد: با شروع ریاست جمهوری مرحوم رفسنجانی، بدون تصویب مجلس برنامه تعدیل اقتصادی در کشور شروع شد. البته فضای جهانی هم به این سمت حرکت کرده بود، شوروی سقوط کرده و اقتصاد آزاد ادبیات حاکم بر جهان شده بود. این اقتصاددان ادامه داد: در مکتب سرمایه داری آنچه مهم است سود است، با این تفسیر هیچ جایگاهی برای کارگران و طبقه فرودست باقی نمی ماند و آنها مشابه کالایی هستند که در مسیر تولید استفاده می شوند، پس برای سرمایه دار چه بهتر که این کالا ارزان باشد.

وی افزود: فتره فتره از همان زمان شاهد شکاف بیشتر بین اغنیای و فقرا بودیم، البته نباید بر اقدامات حمایتی ای که پس از انقلاب برای خانواده های نیازمند انجام شده چشم بست اما این اقدامات صرفا مسکنی بودند برای سرطانی که هر روز در حال پیشروی بود. این اقتصاددان اظهار داشت: اصل دوم قانون اساسی می گوید تعالی انسان به سوی خدایت، در ادامه لزوم استقلال اقتصادی را می گوید. درگیری با مشکلات اقتصادی، مانع رسیدن مردم به تعالی است. الان مستأجران تمام وقت درگیر تهیه اجاره هستند و فرصت برنامه ریزی برای رسیدن به تعالی ندارند. پس دولت موظف است مردم را در رسیدن به تعالی کمک کند.

وی با بیان اینکه در قانون اساسی تأکید بر سهیم بسزای بخش تعاون شده است، اظهار داشت: زمانی که این تفکر بر اقتصاد ایران حاکم شد دیگر جایی برای تعاون نبود. این در حالی بود که ما تجربه موفق تعاونی ها در دوران دفاع مقدس را داشتیم، به جد معتقدم اگر همان الگوی زمان جنگ ادامه می یافت هم اکنون کشور با لشکر پیکاران طرف نبود.

این استاد بازنشسته اقتصاد افزود: در دولت روحانی نزدیک یک هزار و ۵۰۰ میلیارد دلار واردات انجام شده است. اگر این واردات در جهت توسعه صنعت بود خیلی پیشرفت می کردیم ولی واردات در جهتی بود که خودمان تولید نمی کردیم. فقط قطعه را وارد می کردیم. آقای روحانی باید ۱۵ تا ۲۰ میلیون شغل به وجود می آورد ولی با خیانتی که کرد شغل هایی را که به وجود آوردند کمتر از مشاغل ورشکسته است. مدیریت واردات را با مدیریت صنایع دفاعی مقایسه کنید. ۲ نیروی کاملا مختلف داریم. نیروی انقلابی موشکی ساخته که ۲ هزار کیلومتر مسافت را طی می کند. رزاقی گفت: ۲۵۰ سال پیش که «دام اسمیت» می گفت دولت نباید دخالت کند صنایع کوچک بودند و رقابت آنها باعث بهبود بازار می شد ولی بعد از ۵۰ سال که واحدها بزرگ شدند، با هم متحد شدند و بازار را کنترل کردند، با این شرایط اروپایی ها و آمریکایی ها دیدند بدون دخالت دولت ممکن نیست و شرایطی را به وجود آوردند که دولت ها دخالت کنند. البته به نفع سرمایه داران دخالت کردند.

وی در پایان درباره راهکار عبور از شرایط کنونی اظهار داشت: قانون اساسی کشور ما قانون مترقی است. اگر دولت ها به سمت اجرای همین قانون حرکت کنند شاهد تغییرات گسترده ای در زمینه عدالت اقتصادی خواهیم بود. تقویت تعاونی ها و گسترش ادبیات تعاون در کشور می تواند یک کام بلند در این زمینه باشد.



پیشنهاد یک اقتصاددان برای حل مشکل نابرابری توزیع ثروت

## ایجاد نظام یکپارچه مالیاتی - حمایتی بر پایه جمع درآمد خانوار

وی در این باره توضیح داد: در برابر جریان غیرانقلابی و عامل ایجادکننده نابرابری به طریق می توان ایستاد که عبارتند از مواجهه و مقابله با سازو کارهایی که نظام بی عدالتی را در جامعه نهادینه کرده است، مثل نظام بانکی کشور که سال گذشته ۷۰ درصد تسهیلات بانکی به تهران داده شده است، به این معنا که اگر ۶ استان برخوردار را در کنار استان تهران مورد ارزیابی قرار دهیم، این استان ها ۸۰ درصد تسهیلات را اخذ کرده اند، در حالی که ۲۰ درصد تسهیلات به دست نیمی از جمعیت کشور رسیده است. جالب این است که تسهیلات ارائه شده به استان های برخوردار نیز به صاحبان اعتبار، بنگاهداران بزرگ و محترمان زمین و عوامل سوداگری داده شده نه به مردم عادی، لذا نظام بانکی و پولی که یکی از عوامل مهم تورم های ۵۰ ساله اخیر ایران به شمار می رود، در ایجاد نابرابری و شکاف طبقاتی بسیار مؤثر بوده است. از این نظر اصلاحات ساختاری در نظام بانکی برای نهادهای کردن عدالت بسیار ضروری است، چرا که مستضعفان، محرومان و پابرهنگان که ولی نعمتان انقلاب هستند، از عواید اقتصادی کمترین بهره را می برند.

وی درباره چگونگی جلوگیری از شکاف درآمدی و اختلاف طبقاتی نیز راهکاری ارائه داد و گفت: راهکار بسیار مهم در این موضوع، ایجاد نظام یکپارچه مالیاتی - حمایتی بر پایه جمع درآمد خانوار است؛ اخذ مالیات موجب بی نیازی دولت به درآمدهای نفتی می شود و مانع افزایش تورم و پایه پولی و نقدینگی می شود، لذا تمرکز دولت برای اخذ مالیات نباید روی کارمندان یا اشخاص حقوقی بنگاه ها و شرکت ها باشد، بلکه تمرکز ما باید روی دارندگان ثروت های کلان و کسانی که از راه دلالتی صاحب ثروت شده اند، باشد تا فضای کسب و کار بهبود یابد، لذا اجرای عدالت در کسب مالیات نمودار می شود. وی گفت: اصولا مالیات باید از کسانی گرفته شود که از درآمد آنها منهای هزینه های تولید مالی باقی می ماند، اگر این موضوع رعایت شود به صورت عملی می توان گفت نظام جمهوری اسلامی موفق به اجرای عدالت شده است، چرا که با اخذ مالیات از ثروتمندان، علاوه بر تأمین درآمدهای دولت، حمایت پارانهای از نیازمندان صورت می گیرد، یعنی دولت می تواند از ۵ یا ۶ دهک ضعیف درآمدی حمایت پارانهای بیشتری به عمل بیاورد، لذا برای اخذ مالیات باید سرع ۳ دهک بالای درآمدی بروند تا دهک های پایین درآمدی زندگی شرافتمندانه و باکرامتی داشته باشند.

محمدی بکنظر در پایان تأکید کرد: پیاده سازی نظام یکپارچه مالیاتی - حمایتی در نهادهای ساز عدالت در جامعه اسلامی بسیار مهم است، لذا هر چه زودتر باید دنبال ساختار شکنی در وضعیت های قبلی رفت، به عبارت دیگر باید سازو کارهای مبتنی بر ایجاد رانت و فساد را برای بلعین موهبت اقتصادی که باید به عموم مردم برسد، از عده های خاص گرفت. هر چند سخت است اما باید ایجاد اصلاحات اولیه به عنوان یک کار اصیل و اصلاحات ثانویه به عنوان فعالیت های انفعالی برای تحقق عدالت و بهر مندی عموم مردم از موهبت اقتصادی در دستور کار قرار داد، ضمن اینکه رساندن کالای ارزان به دست مردم هم از خانه تا خودرو، لوازم خانگی و خوراکی آنها نیز مصداق دیگری از اصلاحات ساختاری و عدالت به شمار می رود تا مردم زندگی شرافتمندانه و باکرامتی داشته باشند.

ساحل عباسی: رهبر انقلاب هفته گذشته بار دیگر به موضوع عدالت امین بار با رویکرد معیشت خانواده های فقیر و موضوع فاصله طبقاتی اشاره کردند. در این باره مهدی محمدی بکنظر، اقتصاددان و عضو هیات علمی دانشگاه شاهد معتقد است «ایجاد نظام یکپارچه مالیاتی - حمایتی بر پایه جمع درآمد خانوار» می تواند به حرکت اقتصاد ایران به سمت عدالت و حل مشکل نابرابری توزیع ثروت کمک کند. وی در گفت و گو با «وطن امروز» در این باره توضیح کرد: رهبری در سال های اخیر نسبت به وضعیت بی عدالتی منتقد و گلمند بوده اند؛ ایشان از عقب ماندگی در عدالت سخن گفته اند و ما را به این مساله مهم رهنمون کردند که نباید از این مقوله مهم غفلت کنیم. به هر حال به رغم انتقاداتی که درباره وضعیت عدالت اجتماعی و اقتصاد مطرح است، نمی توان از پیشرفت های اقتصادی که در پیروزی انقلاب اسلامی ایران که بر اساس تحقق آرمان های عدالت خواهانه بوده نیز غافل شد. محمدی ادامه داد: با وجود عقب ماندگی های موجود در زمینه عدالت، اقدامات مناسبی هم در همین باره انجام شده است، این یعنی در یک نگاه کلی به کارنامه عدالت در ایران، شاهد پیشرفت هستیم اما مسلمانان شرایط کنونی ایده آل نیست. این اقتصاددان گفت: این پیشرفت در یک شاخص بسیار مهم مثل ضریب جینی بسیار قابل ملاحظه است به نحوی که ضریب جینی قبل از انقلاب در سال ۱۳۵۲ حدود ۵۰ صدم بوده است؛ یک ضریب جینی بسیار بالا که بعد از انقلاب به واسطه تحولات رخ داده ضریب جینی هیچگاه به ۵۰ صدم نرسیده است. محمدی تصریح کرد: در سال های ۹۱ و ۹۲ شاهد کمترین میزان ضریب جینی در یک سده اخیر بودیم، این یعنی مسیر رو به رشدی را در زمینه گسترش عدالت اقتصادی در حال پیمودن هستیم. این کارشناس اقتصادی چرایی پایداری نابرابری و بی عدالتی را بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به لحاظ اقتصادی اینگونه توضیح داد: به طور خاص بعد از تعدیلات ساختاری دهه ۷۰ و بعد از شوک تورمی دهه ۸۰ تا دهه ۹۰، بالاترین ضریب جینی تاریخ بعد از انقلاب را تجربه می کنیم که حدود ۴۳ صدم است. بعد از سال ۹۲ نیز ضریب جینی، نابرابری و شکاف طبقاتی متأسفانه روز به روز در جامعه افزایش یافته که در حال حاضر نزدیک به ۴۲ صدم درصد رسیده است. در واقع اگر بخواهیم به مقوله عدالت بپردازیم، بخش قابل توجهی از ساختارهایی که عامل بی عدالتی به شمار می روند حاکی از عدم توجه ما به آرمان های قانون اساسی و منویات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری است.

راهکار جهانی برای کاهش اختلاف طبقاتی

## مالیات در راستای باز توزیع ثروت

رتبه	کشور	ضریب جینی	رتبه	کشور	ضریب جینی	رتبه	کشور	ضریب جینی	رتبه	کشور	ضریب جینی
۱	آفریقای جنوبی	۶۳٪	۱۹	مکزیک	۴۸٫۳٪	۴۸	ترکیه	۴۱٫۹٪	۷۷	روسیه	۳۷٫۷٪
۲	موزامبیک	۵۴٪	۲۴	ونزوئلا	۴۶٫۹٪	۵۱	آمریکا	۴۱٫۵٪	۹۵	هند	۳۵٫۷٪
۳	برزیل	۵۲٫۳٪	۲۶	شیلی	۴۶٫۶٪	۵۳	آرژانتین	۴۱٫۲٪	۹۷	پرتغال	۳۵٫۵٪
۴	هندوراس	۵۰٫۵٪	۲۸	نیکاراگوئه	۴۶٫۲٪	۵۴	ایران	۴۰٪	۹۸	ایتالیا	۳۵٫۴٪
۱۶	کمبیا	۴۹٫۷٪	۳۰	جامائیکا	۴۵٫۵٪	۶۶	رئیم صهونیستی	۳۸٫۹٪	۱۱۵	پاکستان	۳۳٫۵٪
۱۷	کنگو	۴۸٫۹٪	۳۵	فیلیپین	۴۴٫۴٪	۶۸	چین	۳۸٫۶٪	۱۱۶	انگلستان	۳۳٫۲٪
۱۸	پاراگوئه	۴۸٫۸٪	۴۳	نیجریه	۴۳٪	۷۱	میانمار	۳۸٫۱٪	۱۲۱	فرانسه	۳۲٫۷٪

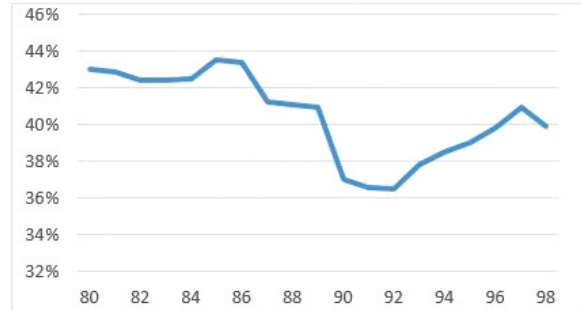
### ضریب جینی درآمد در کشورهای مختلف

جامعه، جمع آوری می شود. این سازوکار، مهم ترین خدمت را به ثروتمندان جامعه ایفا می کند، زیرا تضمین کننده مالکیت آنها بر دارایی های شان است. در کشورهای نظیر آمریکا با ضریب جینی ثروت بالا اگر از سازو کارهایی نظیر مالیات استفاده نشود، ضریب جینی درآمد به رقمی بالاتر از ۶۰ درصد می رسد و این امر عامل شکل گیری شورش های اجتماعی می بود، چنانکه در وضعیت کنونی نیز این کشور در شرایط باثباتی به سر نمی برد. در ادبیات اقتصادی، یکی از اصلی ترین کار کردهای مالیات، باز توزیع درآمد است. تا حدی که مالیات در برخی کشورها توانسته ضریب جینی درآمد را تا ۲۴ درصد کاهش دهد.

برای درک اهمیت این رقم کافی است نگاهی به ضریب جینی در ایران شود؛ سال ۵۴ که ضریب جینی در بالاترین میزان خود قرار داشت، میزان آن ۵۰ درصد بود، در حالی که سال ۹۲ که این شاخص به کمترین میزان خود رسیده، میزان آن ۳۶ درصد رسیده بود. این امر بیانگر آن است که پتانسیل مالیات برای تحقق عدالت اجتماعی بسیار بالاست. البته در این سال بحث پرداخت یارانه و هدفمندی یارانه ها هم انجام شد که در کاهش ضریب جینی بی تأثیر نبود. مالیات نه تنها با دریافت درآمد اشخاص پر درآمد ضریب جینی را کاهش می دهد، بلکه با تأمین درآمدهای مورد نیاز دولت، از شکل گیری کسری بودجه و تورم ناشی از آن جلوگیری می کند. بر اساس دیدگاه کارشناسان، مهم ترین و شاید تنها راه راهی اقتصاد ایران از تورم، اصلاح ساختار مالیاتی با هدف جلوگیری از فرار مالیاتی است. منابع به دست آمده از طریق مالیات امکان حمایت از اقشار آسیب پذیر در جامعه را فراهم می آورد. از این رو است که در کشورهای توسعه یافته پرداخت مالیات یک مسؤلیت اجتماعی به حساب می آید.

یکی از مهم ترین انگیزه های شکل گیری و استمرار انقلاب اسلامی ایران، تحقق عدالت در همه ابعاد از جمله اقتصاد بوده است. اکنون که بیش از ۴۲ سال از پیروزی انقلاب اسلامی می گذرد، مناسب است نگاهی بیندازیم به اینکه چه میزان به تحقق عدالت اقتصادی نزدیک شده ایم؟ در شاخص های جهانی در چه جایگاهی قرار داریم؟ مهم ترین اقدامی که برای تحقق عدالت اقتصادی باید انجام می دادیم، چه بوده است؟

مهم ترین شاخص برای اندازه گیری اختلاف طبقاتی ضریب جینی است. ضریب جینی صفر یعنی همه افراد جامعه در وضعیت یکسانی قرار دارند و هر چه این شاخص به رقم یک نزدیک تر می شود، بیانگر آن است که اختلاف طبقاتی در جامعه بیشتر و بیشتر شده است.



ضریب جینی ایران از ابتدای دهه هشتاد تاکنون

■ ضریب جینی ثروت، ضریب جینی درآمد در حالی که ثروت و دارایی در طول زمان بر اثر انباشت مازاد درآمد به دست می آید (نظیر خرید زمین و خانه) اما درآمد به عایدی هر فرد در طول یک دوره

### مالیات: پلی به سمت عدالت

مالیات سازوکاری است که در آن بخشی از سود و درآمد اشخاص پر درآمد برای تأمین هزینه های عمومی و حمایت از اقشار آسیب پذیر در